

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
" pol leta	3 " 30 "
" četert leta	1 " 70 "
" mesec	— " 60 "

Po pošti:

Za celo leto	7 for. 50 kr.
" pol leta	3 " 80 "
" četert leta	2 " " "
" mesec	" " 70 "

SLOVENE C.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 68.

V Celovcu v sredo 6. septembra 1865.

Tečaj I.

I. Poglavje:

Občina in županija.

A. Od občine ali srenje.

(Dalje.)

1. Kaj je občina (srenja, sosesčina?)

Občina je zapopadek vseh ljudi, krajev in zemljišč, ki so združeni v eno večjo ali manjšo družbo in stojé pod enim glavarjem.

2. Ali so v Avstriji take občine?

So in sicer trojne verste. So katasterske, cerkvene in politične občine.

Katasterska občina je zapopadek vseh ljudi, krajev in zemljišč, ki so jih nekdanji merjevci v eno celoto zmerili in združili pa tudi posebej imenovali. Katasterskim občinam pravimo tudi davkovske občine (Steurgemeinden.)

Cerkvena občina je zapopadek vseh ljudi, krajev in zemljišč, ki spadajo pod eno in tisto faro.

Politična občina je zapopadek vseh ljudi, krajev in zemljišč, ki so se postavno združili v eno in tisto občino. Politična občina more torej obsegati eno, dve ali pa še več katasterskih in cerkvenih občin. Cerkvena občina spada včasih v 2, 3, 4 ali še celo več katasterskih občin, nasproti pa tudi katasterska občina šteje eno, 2, 3 ali še več cerkvenih občin.

3. Kakošne občine si bomo osnovali: velike ali majhne?

Veliko modrejši in boljši je osnovati majhne občine.

Sedanja občinska postava, ktero nam je načertal naš centralistični in birokratični državni zbor in ktero so nam skovali deželni zbori, preuredila se bode gotovo na več krajih. Zatorej na njo ne gledamo in le povemo, kako si mislimo in želimo občine po svojej pameti in svojem sercu.

4. Zakaj so majhne občine boljše kakor velike.

Majhne občine obsegajo menj svetá in napravljajo menj opravil. Ako je predstojnik ali župan (Bürgermeister) le količkaj pameten, izučen in priden, stori vsa občinska opravila lahko sam in ni mu ni treba nobenega pisarja. Tako se prihrani občini veliko denarja in — kar je skorej še več vredno — ostane župan sam gospodar in ni podložen ali hlapec prevzetnega pisarja. — Dalje ni treba ljudem daljnih potov narejati, ker jim je župan bi rekel pred durmi. — Tudi ne bode toliko prepilov, jeze in pravd, če ne bode takih

vasi in far v eno občino združenih, ki imajo razne interese, ki se morebiti pravdajo in kratko nimajo serca do eden druge. — In slednjič se po tem potu mora širiti politična omika. Če se napravi več občin, navstane tudi več občinskih županov in svetovavcev, kateri so prisiljeni brati in učiti se, da ne bojo pri očitnih sejah zijala prodajali.

5. Kako velike naj pa bojo naše občine?

K večemu tako velike, kakor so fare: Vsaka fara naj bode tudi ena občina. Dosedaj so se napravljale občine po katastralnih občinah, od katerih pa velika večina vseh prebivavcev še besedice ne ve. In vendar je občina le ena celota, in med prebivavci je treba neke zveze, ki ljudi veže v eno celoto. Ta zveza je pa le cerkev, šola, bolnišnica, siromašnica, ne pa katasterska občina, ktere malokdo pozna. Slovenci, tišcite na to, da dobote cerkvene občine! V cerkev zahajate vsaj vsako nedeljo in po božji službi se lahko napove in opravi občinska seja; — veliko menj bote imeli potov, prepilov in sitnost; — ne bo treba toliko dopisovanja na razne kraje (marsikteri fajmošter in župan zdaj pošiljata svoja pisma na 3—4 kraje, kar po tem vse odpade), in slednjič ne bode toliko težav in dela pri rajtingah. Zatorej občine po farah, ali pa — če se tako še bolje kaže — po zvonu: kar pod en zvon spada, to naj je tudi ena občina.

6. Kaj pa ima občina opravljati?

Občina ima veliko opravljati in njena opravila se delijo v lastna in izročena.

Lastna opravila so tista, ki samo občino in njen prid zadevajo in ki jih občina sama iz svojih moči izpeljuje. Sem le spada: gospodarstvo z občinskim premoženjem, skerb za varnost ljudi in blaga, skerb za pota in mostove, za snažnost in čednost v občini, skerb za zdravje in zdravinske naprave, za lepo in pošteno obnašanje, skerb za stran ognja in novih zidarij, oskerbljevanje bogoljubnih naprav za uboge in sirote, skerb za šole in podučne naprave sploh, pomirjenje ljudi zastran manjših pravd, pripomoč pri obranovanju zapuščin za mertvimi, oklicovanje pri razprodaji gibljivih reči, lahko občine tudi davke pobirajo in jih odvažajo v denarnico županije ali velike občine (Bezirksgemeinde). Vsa ta opravila same občine lahko opravljajo in timveč, ker vprihodnjič ne bode treba toliko pisarij. Teh se torej ne branite pa jih ne spuščajte iz svojih rok.

Izročena opravila, so tista ktera bi imela prav za prav vlada sama opravljati,

ktera pa je občinam izročila, da jih v njenem imenu opravljajo. Manj ko ima občina takih opravil, bolji je za njo; ta izročena opravila napravljajo občinam veliko potroškov, pripravijo občine birokratom v pest, natvezajo županom veliko potov in pisarij, jeze in sovrašstva in trosijo med občino ljuliko birokratičnega duha: Župan se zdaj ne obraja za očeta, timveč za gospoda cele srenje in je včasih naj hujši birokrat. Ta izročena opravila naj prevzame — kolikor koli je le mogoče — županija ali velika srenja, od ktere govorimo spodej bolj.

7. Kdo pa opravlja občinska opravila?

Občinska opravila opravljajo za to od občine izvoljeni možje, katerim vsem vkup pravimo „občinski odbor“; posameznim pa „občinski odborniki“.

Ta občinski odbor preudarja in sklepje, kaj in kako naj se v občini godi.

Tega, kar je občinski odbor sklenil, pa ne izpeljuje celi odbor, ampak le nekteri možje, katerim pravimo „občinsko predstojništvo“.

8. Kaj je „občinsko predstojništvo“?

So tisti možje, kateri izpeljujejo, kar so odborniki v imenu cele občine sklenili in zapovedali. Pervi in najviši med temi se imenuje „občinski župan“ ali samo „župan“, njegovi pomagavci pa „občinski svetovavci“. Iz tega se lahko sprevidi, koliko je na tem ležeče, kakošne može si občina izvoli za odbornike.

9. Ktere može si bomo volili za občinske odbornike?

Može, ki so pred vsem drugim pravični, ki dajejo Bogu, kar je božjega in ljudem, kar je ljudskega; — ki so pošteni, ki se spodobno obnašajo in po pravici dobro slovijo; — ki so učeni in izvedeni, da so v šolo hodili in po svetu okoli pogledali; — ki so dobri gospodarji: kdor s svojimi rečmi ne zna ali noče pametno gospodariti, kako bo to delal s ptujim premoženjem; — ki so sicer pohlevni pa vendar o pravem času tudi zgovorni in vejo na pravem mestu tudi kako terdo povedati; — ki niso častilakomni, da ne bojo preveč ušes nategovali, kakošen veter iz viših krajev vleče, da bi svoj plajšč hitro za njim zasukali. Take može si izbirajte! In najboljšega med vsemi temi si pa izvolite za svojega župana in perve za tim za občinske svetovavce!

10. Kako si bomo občinske odbornike volili?

Dozdaj smo jih volili očitno, da je vsakdo slišal. Pa veliko bolj bode.

ako jih bomo volili skrivši. Ta ima brata, botra, — ta je unemu dolžen — uni je temu prijatelj, — tega ta ali uni priporoča itd., vse to nareja, da marsikdo ne voli po svoji vesti, ja! da se marsikdo volitvi odtegne, ker se zamere in jeze boji: Zatorej volimo skrivši, da imena zapišemo ali zapisati damo na listič in ga po tem veržemo v volilni piskerc. Se ve da naj vsak volilec dobro gleda, da se mu prava imena zapišejo na volilni listič!

11. Kaj pa potem, ako župan in svetovavci ne ravnajo prav in občini v prid?

Najbolje bi bilo, da bi občine, kakor jo imajo na Angleškem in celo na Ruskem, pravico imele zbirati se pod milim nebom in se očitno in resno ustaviti temu, kar župan in svetovavci občini v škodo počenjajo. Še bolje bi pa bilo, ako bi ne imeli občinskega predstojništva. Tako je na Ruskem. Tu obravnjuje občinska opravila občinski zbor (Gemeindeversammlung) in župan. Ta zbor obstoji iz vseh polnoletnih kmečkih gospodarjev; tudi kmetice, ki kaj zemlje imajo in jo na svojo roko obdelujejo, imajo vse pravice, ki jih moški gospodarji imajo. Take zbere sklicuje in jim predsedata občinski župan in to se godi navadno ob nedeljah in praznikih. Kar je tak zbor sklenil, to izpeljuje potem župan, in tako se godi vse občini po volji. Ni torej občinskih odbornikov in svetovavcev, le samo cela občina in župan je.

12. Kolikrat imajo občinski odborniki sejo?

Po postavi jo imajo vsaj štirikrat na leto, to je vsako četrtletje; bolje pa

bode, ako se večkrat snidejo, večkrat posvetujejo in tako v govoru in delovanju bolj izurjajo.

13. Kdo sme priti k tem občinskim sejam?

Priti in poslušati sme vsakdo, te seje so javne ali očitne; govoriti in glasovati pa smejo le samo odborniki.

14. V katerem jeziku se govori v teh sejah?

Govori se v tistem jeziku, ki je v občini navaden, torej po slovenskih občinah slovenski, da ljudje, ako hočejo priti, tudi razumejo, kar se govori in dela. Kar se pa govori in skleplje v seji, zapiše se v zapisnik ravno tako, kakor se skleplje. Po slovenskih občinah naj se zapisniki pišejo po slovenski, kar se bode prav lahko godilo, ker imamo slovenske šole.

(Dalje prih.)

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele niže-avstrijske.

15. Iz Dunaja. Δ▽ (Madjarska delavnost in čakanje našega derž. ministra. — G. pl. Komers. — Stubenrauch. — Hohegger). Najprej naj Vam le še sporočim, da madjarski veter še vedno dobro piše. Madjari in njihovi prijatli ukraj in takraj Litave delajo na vso moč in obračajo, kolikor le morejo, vodo na svoj mlin. Naši centralisti jim pa po svoje sekundirajo, bodisi da se potezajo za oži zbor, bodisi pa da jim tudi pravo dajejo, kakor je n. pr. one dni g. Kaiserfeld na Ptujem zanje govoril. Ni ga pa med njimi, ki bi za Slovane kako pošteno in pravično spregovoril, ali da bi Madjare iz tega ozira kaj krotil. Bojimo se zatorej zelo, da bo iz te moke le slab kruh. In kako tudi ne, če se Slovani vedno le prezirajo in njihove

še tako pravične tirjatve v nič devajo, ali pa zasmehujejo? Zraven pa tudi državno ministerstvo tako rekoč roke križem derži in... čaka! Ali je tako pravo, pokazalo se bode kmalo. Da bi le to čakanje spet napačno ne bilo! Mudi se vendar tako zelo na vse plati, da res ni mogoče zapopasti, zakaj da ministerstvo v tej zadevi nič ne stori. Slovanov saj ne bo spet zaveršlo. Če bi v stanu bilo to storiti, kar pa vendar še ne pričakujemo, ne donašalo bi to gotovo dobrega sadu. „Enaka bremena, enake pravice“, rekel je cesar in ministerstvo naj gleda, da se te besede skorej vresničijo, da danes ali jutri prepozno ne bo! Ministerstvu je treba zaupanja, da bode zamoglo uspešno delati; če si tega ne pridobiva, kako bode moglo med drugim tudi gospodariti? Tako slepega si ga vendar ne moremo misliti, da bi brez Slovanov srečno vladati in shajati moglo. Naj tedaj skorej kaj zanje stori! Ogerska kancelarija voli za nadžupane le Madjare, Slovani in Romani se pa pozabljajo, in takraj Litave je (razun okrožnic) večidel še vse pri starem. — Minister Lariš bo skorej potreboval denarja, veliko denarja; kje in kako ga bo za božjo voljo pa dobil, če zaupanja nima in so narodi, katerim se nalagajo bremena, kratijo pa pravice? — Minister Komers je vsem derž. zastopnikom okrožnic poslal, in naznanil kako naj se v zadevah časnštva obnašajo. Iz njegovih besed spet zvemo, da je dobre pa terdne volje, v vseh rečeh le po pravici delati in časnikov ne preganjati, kakor se je to prej godilo. To je res kaj lepo in hvalevredno! — H koncu naj pristavim še to žalostno novico, da si je prof. Stubenrauch s svojo soprogo vred zaval in da so ju 1. t. m. v stanovanju mrtva našli. Ves Dunaj je vznemirjen in govori od tega strašnega samomora. Bil je pa ranjki obče poznan in spoštovan mož, vseučilišni profesor in mestni svetovavec ter služil leto in dan 8—10.000 gld. Pravijo, da je kot denarničar nekega društva veliko denarja zapravil. — Tudi znani filolog in vodja akademiske gimnazije, Dr. Hohegger, je nagloma za mertudom umrl.

Besednik.

Petstoletnica Novomeška.

(Konec.)

Zdaj pa, dragi čitatelj, ko sem ti povedal, kar sem imel na srcu, stopiva malo okoli po mestu. Za prvi dan, ali prav za prav za predvečer slovesnosti, stoji na programu razvilljava mesta in velika večerna godba mestne straže.

Kamor se ozreš, vse je zeleno in okinčano z zastavami v narodnih barvah; le malo jih vidiš, ktere bi ne bile belo-rudeče-modre, ker so to tudi mestne barve.

Proti večeru začne se veselo gibanje po ulicah in od vseh strani prihaja zmiraj več ljudstva v mesto. Ko se začne temniti, kakor v trenutku prikažejo se lučice iz vseh oken in v hipu je v krasnej svetlobi vse mesto. Samo na mestni hiši, ktera je bila tudi okinčana s transparentom ali presvetnim napisom temeljitelja Rudolfa IV., gorelo je 600 lučic. Veliko hiš imelo je lepe pomenljive transparente na oknih in sicer večidel z napisi v slovenskem jeziku. Zdaj prične svirati godba mestne straže prav izvrstno in ko je igrala več podoknic, prehodi še enkrat mesto. Dalječ okrog se razlegajo v tiho noč glasovi slovanskih potnjic, ktere navdušujejo naseče ljudstvo. Dolgo dolgo potem, ko so vtihnili godbini glasovi, je še vse polno veselega ljudstva po ulicah, in ne bodem je preveč napel, ako rečem, da se je zbralo najmanj 6000 vnanjih skupaj, da praznujejo tudi te slovesne dni.

Napočilo je jutro 20. avgusta. Ulice se zopet polnijo in ljudstva je še več kakor

poprejšnji večer. Ob 9. uri zjutraj je slovesna sveta maša s parado mestne straže.

Prav lep spominček je ta straža na nekdanje turške boje, v kterih je marsikteri rojak prelil svojo kri za cesarja, vero, in domovino. O poldne bil je javni obed ubogih na mestne stroške. Proti poldnevu jelo se je ljudstvo pomikati proti vasi Žabnici, kajti pričakovali so se od Krškega gostje, iz Ljubljane Sokolci. In res pridejo ob 1/2 1. Bilo jih je 56 s svojo zastavo in s 5 trobentači. Mestna godba veselo zaigra „Pridi gorenc“ v pozdravljenje, „Živio in Nazdravje.“ klici donijo po zraku, Sokolci veselo odzdravljajo in brati je bilo veselje na vseh obrazih. Zdaj dospje cela množica do slavoloka z napisom: „Na zdravje!“ Tukaj pozdravlja c. k. državni odvetnik gosp. Ravnikar v krasnem slovenskem govoru presrečno Sokolce in posebno omenja željo, naj bi bila 500 letnica prvoletnica narodnega življenja. Slava in Živio klici pritrujejo k tej želji in počasi se zopet pomikajo Sokolci proti mestu. Ljudstva pa je toliko zbranega, da skorej ni mogoče dalje. Zdaj smo na mestu, ktero je krasno okinčano in s slavoloka pozdravlja nas napis: „Dobro došli!“ Naj krasnejši trenutek, kteri je globoko v srce segel vsakemu, bil je ta, ko je stopilo 12 krasnih belooblečenih deklic k zastavi Sokola, ktero so kinčale z dvema vencema iz lipovega perja in prepreženima z belo-modro-rudečimi trakovi. Iz vseh oken migale so z rutami gospodičine in gospé, — kdo bi se ne bil tu navdušil, videti toliko prijaznost, in res v trenutku vihrali so sokolski klobučki po zraku, navdušeni nazdravjeklici doneli so nasproti krasotičam novomeškim. In kakor jek po gorah, tako je odmevalo iz tisoč in tisoč ust zbranega naroda: Živijo! Na zdravje! Živio! Marsi-

kteremu ustrnila se je solza iz očesa, solza prevelike radosti. Na velikem trgu razločili smo se in še enkrat srčno „na zdravje“ zaklicali vrlim Novomeščanom. Gostoljubno so se zdaj odprle hiše vsem došlim gostom iz Ljubljane in kmalo bilo je bolj mirno po trgu. Prijaznost, vljudnost, s ktero smo bili sprejeti po vseh hišah, popisati je moje pero preslabo in zmanjkuje mi besed. Gotovo pa je vtisnjen vsakteremu izmed nas neizbrisljivo spomin na gostoljubno Novomesto.

Še le proti 4. jelo je zopet živješe prihajati. Tu pa tam se je prikazala kaka rudeča srajca in kmalo se podajo meščani z godbo na čelu, Sokol in vsa množica na „trato“ k ljudski veselici. Tukaj je bilo pripravljeno mnogo k razveseljevanju ljudstva in kmalo je bilo vse dobre volje. Zdaj pričnejo Sokolci telovaditi, plesati in prepevati in na enkrat je bilo vse živo. Kmalo si videl vsacega Sokola sprehajati se s kako krasno globičico in pogovarjati se prav ljubeznjivo po slovenski. Očitno moram tukaj pohvaliti novomeške krasotice, da so zelo domorodne in da so se prav dobro razgovarjale po slovenski. Slava jim! Ponosna je lahko mati Slava na tako krasne hčerke. Ko je bilo vse tako veselo prav v narodnem duhu, pozdravi g. N. i. Novomeščane in jim razodene, kako srčno je razveselilo „Sokola“ povabilo meščanov in da si šteje to v posebno čast. Pri besedah: „Se veliko bolj pa nas bode razveselilo, kadar bomo čuli v beli Ljubljani novico: „Osnovala se je v Novomestu narodna slovenska čitalnica“, zadonelo je gotovo iz 5000 ust „Živio in Slava“ in kake 3 minute so pretresali zrak Živio in Slava klici. Ko se je storila noč, začel se je zažigati umetalni ogenj in proti 9 uri odrinilo je vse spet v mesto. Še bolj kot

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Razstava; — beseda Slomščeku v spomin.) Tekočega meseca septembra imamo v Celovcu in Mariboru razstavo kmetijskih in gojzdnarskih pridelkov. Razstavni odbor celovski noče nič vedeti od Slovencev na Koroškem, torej od te razstave tudi ne govori „Slovenec“ in pokaže le, kako lepo v slogi in ljubezni razstavin in čitavničin odbor v Mariboru pri tej reči delata. Čitavničin odbor je razposlal 26. avgusta Slovincem to le „opombo“:

a) „Vina naj pošlje vsak razstavljač najmanj dve polični butilki, eno za razpostavo samo, drugo za presojevanje. Naj tudi pripiše gorico, trs in leto ali kar drugega opomina vrednega ima. Omeniti je treba, da se pripravi posebna izba, kjer se bodo vina pokuševala in presojevala.“

Žita in drugih semen naj se pošlje vsakega polič.

Ako je komu ktera razpostavljenih stvari na prodaj, naj pove v rubriki „namen razpostavljene stvari“ in ali je ima še več in kako ga je volja prodajati jo. Sploh naj se naznani, kaj se ima z njo zgoditi.

Ako kdo namerjava, kaj denarja za darila ali stroške podariti, naj se pridenejo napovedi.

b) Ravnateljstvo južne železnice je po železnicah od Dunaja do Trsta, od Maribora do Beljaka, od Pragerskega do Kaniže, od Zidanega mosta do Siska voznino na vozih II. in III. vrste na polovico znižalo vsem razstavljalcem in deležnikom shodov, ki se skažejo z listom od razstavinega odbora v ta namen podpisanim. Ravno tako se je znižala voznina za stvari na razstavo namenjene. Zato je pa treba se za časa za liste pri razstavinem odboru oglasiti in natanko število zamotkov naznani.

Živinska razstava bode 30. septembra od 8. zjutraj do večera. Tudi pri živinčetih je treba, zapisati ime, spol, starost in druge znamenja.

Napovedi naj se kakor hitro mogoče nazaj pošljejo.

Vsled povabila razstavinega odbora vabi mariborska čitavnica posebno Slovence, naj

se jih dosti vdeleži razstave, da jim bo koristna za gospodarski napredek.

Mislimo, da bi tega vabila tudi Slovenci na Koroškem ne imeli preslišati, marsikaj se bode tu videlo, kupilo, prodalo ali naučilo. Kar pa razun razstave koroške Slovence še posebno tudi v Maribor kliče, je velika beseda, ktero mariborska čitavnica napravi 24. septembra rajnemu Slomščeku v spomin. V ta namen je razposlal čitavničin odbor to le „vabilo“:

Občni zbor mariborske čitavnice je sklenil dne 23. mal. travna t. l., da se napravi beseda v spomin neumrlih zaslug Slomščekovih za slovenski narod naslovstvenem polju. Ta beseda se bo obhajala dne 24. kimovca letos v g. Kartinovi dvorani ob 1/2 8ih zvečer. Zbor bo pel: „Iskrenim Slovincem“, „Večernico“, „Preljubo veselje“, „Najbolje vince“, „Lahko noč“ (vse pesmi Slomščekove) in „Kdo je mar?“ Razun tega so na načrtu: „Vvodni govor, samospevi, glasovir in deklamacija“.

K tej besedi prijazno vabimo vse, katerim je Slomšček v blagem spominu.

Ker bi radi vsaj s časom postavili našemu blagemu in izvrstnemu Antonu Martinu javen spomenik tukaj v Mariboru, v mestu njegove najimennitnejše delavnosti, tedaj bodo čisti dohodki začetek posebne matice za ta namen.

Vstopnina je določena na 40 kr. a. v. brez omeje darežljivosti za navedeni namen. Vstopni listi se dobodo zadnje tri dni pred besedo v naši čitavnici, in 24. kimovca zvečer pri kasi.

Slovenci na Koroškem! Čitavničin odbor prijazno vabi vse, katerim je Slomšček v blagem spominu. Vemo, da šteje rajni Anton Martin po Koroškem toliko častilcev, kolikor jih je duhovnikov na Koroškem. Torej vemo tudi, da pojde na imenovano besedo v Maribor vsak, komur opravila in okoliščine le količkaj dopusté. Kdor je volje iti, naj se vsaj do 17. sept. pri And. Einpielerju ogłosi, da si potrebnih listov od razstavinega odbora priskerbimo: Hajdimo v Maribor!

Iz spodnje podjunske doline. — a — (Slovenščina in napredovanje).

Iz spodnje južne doline je nek dopisnik v 41. listu „Slovenca“ omenil nekaj o slovenščini in napredovanju Černeške in Libeliške fare. Res je, da so nekteri kmetje tukajšnje doline prav vneti Slovenci. Ali koliko jih je? Pogrešajo se taki možje, kateri bi imeli najbolj vneti biti in si na vso moč prizadevati za omiko in napredovanje. Omenil je dopisnik, da so morali borni otročiči Černeške fare čez Dravo v šolo hoditi, — da so pa zdaj dobili moža, kateri bo zraven cerkvene službe tudi otroke podučeval. Res dobili so moža, pa po mojem mnenju bojo morali otročiči spet le čez Dravo hoditi, ker ta mož, kateri je to službo nastopil, ni sposoben, da bi svojo dolžnost v šoli prav spolnoval in tudi ne more razložiti slovenščine od nemščine. Prav dobro bi bilo, ko bi mogli izvedenega učenika dobiti; farmani bi mu radi kaj več plače dajali. Kako pa je to, vprašam dopisnika, da ti kmetje, kateri so tako vneti za napredovanje, niso tudi zapisani v družbo sv. Mohora? Ali se v tej reči nič ne najde napredka? Ali morda niso bukvice, ktere izdaja imenovana družba slovenskemu narodu k časnemu in večni sreči? In pregledovaje družbinega koledarčka od leta 1865 naletel sem na enega samega družnika v teh dveh farah.

To je žalostno! Ker je pa dopisnik od Černeč in Libelič res tako lepo govoril in hvalil, kar je tudi za res hvale vredno, vprašam ga, zakaj od gg. srenjskih predstojnikov teh far ni besedice čerhnil? Ali niso hvale vredni? ali ne delajo na slovenskem in srenjskem polju po svoji moči in kakor je prav? Prav bi bilo, ko bi tudi to enkrat kaj hotel v misel vzeti. —

Izpod Pohorja na Štajerskem. 31. avg. — k. (Naši uradniki in narodna enakopravnost.) Bach in Šmerling sta odstopila, ko sta spoznala, — le po nesreči prepozno! — da se po njuni sistemi Avstrija ne da osrečiti, njuna armada pa je le ostala, in Bachovi in Šmerlingovi uradniki imajo še skoro vse više in mnogo nižjih služb. Dokler pa bodo ti gospodje za mizo sedeli, le nikar ne pričakujmo vpešnega napredka, bodisi v političnih, bodisi v na-

poprej razlegali so se Živio-klici radostnega ljudstva, godba je igrala zopet slovanske potnice, in več kot pol ure, kar smo hodili v mesto, je bilo slišati hip za hipom: „Na zdravje, Sokolci, Živio, Slava!“ Pa kaj bode popisoval, kar se z besedami popisati ne da!

Kakor so naznanjali po vseh voglih nabiti veliki tiskani listi, bila je zvečer ob 9. beseda, ktero je napravil v čast petstoletnice „južni Sokol“. Le skoda, da kazinska dvorana ni mogla vsega ljudstva obseči, kar ga je privrelo. Pri vstopnini 30 nkr. nabralo se je 77. gld. za novomeške reveže. Tudi njih eksel. deželnega namestnika zastopnik, g. vitez Bozicio, c. k. državnega namestništva svetovalec, in visokočestiti g. stolni prošt Arko, počastila sta besedo, kakor tudi ljudsko veselico s svojo nasočestjo. Vsaka pesem morala se je ponavljati, in s posebno pohvalo sprejeta je bila gosp. K...ova igra na goslih, in opereta „advokata“. Vse se je čudilo neutrudljivim Sokolcem, kateri so po tolikanem trudu bili še trdni kakor jeklo.

Še po besedi zbralo se je mnogo gospode na vrtu pri g. Brunnerju in dolgo so se še glasile mile pesmi slovenske po tihej noči.

Tako je minul 20. avgust, najkrasnejši dan vse svečanosti. Ravno ta dan popoldne ob 5. odrinili so na tihem „schützti“, katerih je prišlo vseh skupaj 6 iz Ljubljane! Streljanje pa se je končalo še le 22. zvečer. Kam se jim je neki tako mudilo? — Ob 5. zjutraj že nas je zbudila v pondeljek budnica. Ob 9. uri bila je slovesna seja in županov govor, in ob 10. slovesna maša, pri kateri so peli Sokolci en zbor „oče naš“ in en solo za tenor s spremljevanjem gosel. Vodja

cele maše je bil učitelj g. Kraus in se je prav izurjenega pokazal.

Po sv. maši, ko so se nastavile na trgu straže novomeška in krška, — ktera se je tudi vdeleževala slovesnosti — in zraven njih „južni Sokol“, pozdravil je gosp. mestni župan žl. Fichtenau, in gosp. Dr. Rozina z več mestnimi odborniki Sokolce ter povabil tri k skupnemu obedu, kateri je bil ob 1 popoldne. „Laibacherica“ je iz tega povabila koj izfilozofirala, da je gosp. župan s tem oficijelno (?) pokazal, kako ljubo bi bilo mestu vsako društvo, ktero bi se bilo vdeležilo slovesnosti! Po kateri filozofični sistemi pa je to spravila na dan, nam ni povedala. Popoldne proti 6. začeli smo se shajati na vrtu Brunnerjeve gostivnice in improvizala se je prav prijetna večerna zabava. Sešlo se je mnogo gospode vkup, in med veselimi petjem vrstile so se napitnice nasočim gospodom: gosp. žl. Fichtenau-u, županu, gosp. predstojniku Eckel-nu, gosp. žl. Langer-ju dežel. poslanen, gosp. dr. Rozinu, novomeškim gospodičinam, slovenskim skladateljem, gosp. Černiču, novomestni godbi, čč. oo. frančiškanih novomeškim, Novomeščanom sploh in še mnogo drugih.

Gosp. profesor Erjavec, ki je došel nalašč z g. Zarnikom iz Zagreba, napil je navdušeno slovenskim materam.

Gosp. Zarnika večidel humoristične napitnice bile so tudi prav izvrstne, tako n. p. ko je primeril Ljubljano s klobukom slovenske ali bolj specialno krajske dežele, rekel je, da Novomesto je pa „pušelj“ (šopek) na klobuku.

Ob 9. zvečer začel se je ples, kateri je bil sijajen, kajti malokdaj se vidi toliko krasnih cvetic skupaj, kakor nam jih je pokazalo tukaj Novomesto. Kamor je le po-

gledal človek, povsod so mu blisketale nasproti svitle oči kake krasotice. Do 4. zjutraj radovali smo se in svitlo je bilo že, ko smo se podali k kratkemu odpočitku.

V torek ob 9. približal se je pa čas ločenja. Proti 10. smo odriniti morali iz prijaznega mesta bogato obloženi s šopki, tudi zastava je dobila še en venec. Na trgu klicali smo še zadnjikrat „Živio“ vsem novomeščanom. Godba zaigra, zadnjikrat še pozdravimo z vihrajočimi klobuki in stopamo naprej spremljevani od velike množice ljudstva. Več kot pol ure dalje od mesta se ločimo in zadnjikrat zakličemo: „Z Bogom, vrli Novomeščani, da se kmalo in veselo vidimo! Z Bogom, drage golobičice!“

V kratkem še pristavim, da pot skoz Št. Jernej, Kostanjevico in Krško bila je kakor slaven obhod, povsod sprejem, kakor si ga človek ne more boljšega in lepšega misliti ali želeti. V Št. Jerneju in Kostanjevici bila sta nastavljena slavaloka s pozdravom: „Na zdravje!“ Možnarji so pokali in na Krškem prišla je nasproti vsa mestna straža, povsod pa je bila občna pobratimija. —

Tako so minuli krasni dnevi, v katerih je narodni duh praznoval najlepšo zmago, dnevi, kateri se bodo kot svitle zvezde svetile vedno vsacemu, kateri jih je doživel. Še enkrat tedaj zakličem: Slava vam, Dolenci! Naprej, po poti narodnosti in svobode!

Josip Y. N.

„Matica“. Pod tem naslovom začne „srbska Matica“ v Novemgradu vsakih 10 dni od 22. oktobra t. l. naprej izdajati poseben list za poduk, zabavo in književnost. Veljal bo za celo leto 4 gld.

rodnih zadevah. Večina naših gg. uradnikov posebno predstojnikov, so možje starega časa in kopita. Izrejeni še pred l. 1848. bili so do leta 49. patrimonijalni uradniki in stopili so še le potem v cesarsko službo. Navadili so se, ljudstvo imeti za čedo pokornih podložnikov brez samosvoje misli in uradovali so vse po znanih birokratičnih izgledih. Ne bodem govoril o političnih njegovih mislih, kako da jim je vsak napredek in vsako svobodno gibanje nevarna prekucija; omenil le bom, kaj se jim je zdela in še zdi narodna enakopravnost. Ta jim je le prenapeta sanjarija nekterih rogoviležev. Uradni jezik je in mora le nemški biti. Kake homatije, kake grozne zmešnjave bi nastale, ko bi se rabil v kancelijah drug jezik, kot nemški! Sicer se res to od starih gospodov le težko da tirjati, da bi zdaj na svoje stare dni priljubljeno jim kopito pustili. Tudi slovenski jezik le toliko razumejo, da za silo z ljudstvom govorijo in še to ne vsi. Kaj potem pomaga, če tudi zapoveduje g. minister, naj se z ljudstvom povsod uraduje v domačem jeziku; — okrožnice in zapovedi se berejo in se položijo ad akta, v uradnih pa ostaja vse pri starem. In če se tudi tu ali tam kak domoljuben uradnik predrzne, mesto nemških protokolov pisati slovenske zapisnike, kaj mora trpeti ta revež od svojih tovaršev, kakšne hude zabavljive besede požirati, celo proti se mu s tožbo pri viši gosposki, kakor bi Bog ve kako zločinstvo bil učinil, da je slovenskemu jeziku pot odpiral v c. k. urad! V dokaz temu, in da se vidi, kakošni da so nekteri naših starejih gosp. predstojnikov, povem samo eno prigodbo, ki se je še le te dni pripetila v znanem trgu K. Neki domoljuben g. uradnik M. pri tamošnjem okrajnem uradu je koj potem, ko se je razglasila okrožnica novega ministra grofa Belkredija, začel slovensko uradovati, misleč, da tako gotovo ravná po volji vlade. Pa kaj se zgodi? Nesrečni zapisnike in druge uradne spise za občine g. predstojniku, naj jih podpiše. Ta jih pregleda in ko zapazi, da so pisane v slovenskem jeziku, se grozno razljuti, mu nazaj porine pisma in začne hudo grajati uradnika, kako da se kaj takega podstopi, češ, da je samo nemški jezik uradni, in da njemu (t. j. g. predstojniku) ni znana nobena postava, da bi se slovensko smelo pisati v c. k. kancelijah. G. uradnik se opira na grofa Belkredijevo okrožnico, vse zastonj; okrožnica ni postava in preden se odločno ne bo zapovedalo, ktera pisma da se morajo slovenski pisati, on tega nikoli ne bode dovolil v svoji uradni. In tako je nastal hud prepir. Končno je le podpisal g. predstojnik pa naznanil uradniku, da ga bode koj naravnost tožil pri c. k. namestništvu v Gradcu zaradi njegove predrznosti in samovoljnosti. To se je zgodilo tri tedne po razglasenju okrožnice grofa Belkredija v čisto slovenskem okraju. Radovedni smo, kaj bode odgovorilo namestništvo. In ta g. predstojnik ni edini, kteremu se narodna enakopravnost nemogoča in nepostavna zdi. Imamo jih še mnogo takih. Dokler pa bodo ti uradovali in preden se ti ne bodo djali v jako zasluženi pokoj, ostanejo vse ministerske okrožnice, naj imajo še tako dobre namene, samo lepe besede brez praktične veljave.

Iz Gorice. — d. (Deželni odbor in slovenščini; novoposvečenci). Kaka se je slovenščina v seji naše kmečijske družbe godila, znano je; Favetinci bi vse slovensko radi v žlici vode vtopili. Pa mislimo, da jim bomo vendar Slovenci še malo presedali in jim še dosti opraviti dali. Kajti na uni strani se slovenska reč prijateljsko in postavno podpira in tako veselo oživlja. In veste, kdo je ta naš pravični prijatelj? Nihče drug, kakor naš deželni odbor sam. Kaj mikavno je vse to neko izvedeno pero v „Novicah“ popisalo; zatorej bi bilo po naših mislih kaj dobro, da „Slovenec“ to iz

„Novic“ ponatisne in tako Slovincem naznani. „Novice“ pišejo v svojem 33. listu tako le: Deželni odbor goriški dopisuje laškim občinam (županstvom) po laški, slovenskim pa po slovenski. Laškimi županstvom so sicer tudi že poprej cesarske uradnice laški dopisovale, slovenskim pa je začel še le deželni odbor dekrate in vsakoršna pisma v slovenskem jeziku pošiljati, česar so občine prav vesele. Skoraj vsa županstva odpisujejo na slovenske odboreve dopise po slovenski, pišejo — in sicer časi prav dolga — sporočila; slovenski so njih letni preračuni in inventarji, ki jih odboru pošiljajo, z eno besedo, vse njihovo uradno dopisovanje je slovensko, in dasiravno so občinski predstojniki večidel možje, ki niso družih, kot domačo šolo obiskovali, vendar vse, kar jim odbor piše, prav dobro razumejo, in ne, da bi jim besedi zmanjkovalo, njegovim vprašanjem natančno in primerno odgovarjajo. To je resnica.

Imamo pa tudi res še peščico zlasti bolj „gosposkih“ županov, kateri na slovenske dopise po italijanski ali po nemški odpisujejo. Odbor jim tega ne brani, ker noče nikogar siliti, da naj v tem ali tem jeziku piše; česar pa odbor tudi noče, je to, da bi kdo njemu kratil pravico — šteje si pa to tudi v svojo dolžnost — z ljudmi, ktere zastopa, v njih maternem jeziku govoriti, jim v njihovem jeziku dopisovati. Zatoraj je nekemu županu, kateri je zahteval, naj se mu po italijanski ali po nemški piše, češ, da „novega (?) slovenskega jezika“ ne razume, s tem-le dekretom odgovoril:

„K županii *ski spada sedem katastralnih občin, namreč: — — —, katerih prebivalci so skoraj vsi Slovenci. Deželni odbor ima tedaj za svojo dolžnost, pošiljati svoje dekrate in ukaze tudi *skemu županstvu, kakor jih pošilja drugim županstvom slovenskih krajev grofije goriške. Ni pa res, kakor piše slavno županstvo v svojem sporočilu pod številko 162, da med jezikom, v katerem odbor piše, in med onim, ki se govori v *ski županii, je tak razloček, da prvega (odborovega) v celi županii nobeden ne razume, ker odbor piše svoje dekrate v tistem jeziku, v katerem je pisan pričujoči dekret, v tistem jeziku, v katerem so pisane bukve, ki jih otroci v ljudskih šolah *skih berejo, in v ravno tistem jeziku, v katerem se po cerkvah županije *ske zbranim kristjanom bere in razklada sv. evangeli. Gospod župan *ski, ki mu tak jezik ni všeč, in ki tirja, da naj se mu piše po italijanski ali nemški, nima pravice sam od sebe kaj takega tirjati v imenu občinskega namestništva ali v imenu volivcev vseh gori omenjenih katastralnih občin. Deželni odbor dobro vé, da gospod župan ni svojega sporočila, ki je v nemškem jeziku pisano, sam sestavil, temuč, da ga je spisal njegov sekretar ali tajnik. Al sekretar, ki dobiva svojo plačo od Slovencev, je dolžen, slovenski jezik popolnoma znati, tako, da, če ga ne zna ali ga znati noče, ni vreden, da ostane na svojem mestu.“

„Neogibno potrebno je, da dobiva slavno županstvo dekrate in ukaze od deželnega odbora v maternem jeziku svojih sosesčanov, ker je njega dolžnost, jim jih v polnovernih (avtentičnih) besedah oznanovati, in ker po postavi ima vsak sosesčan pravico, take dekrate in ukaze sam pregledati in brati v občinski pisarnici.“

„Ni prav tedaj, da se slovenskemu jeziku vrata v občinske pisarnice zapirajo.“

„Po tem takem bo deželni odbor, zvest svoji dolžnosti, slavnemu županstvu tudi prihodnjič, kolikor bo mogoče, svoje dekrate in ukaze v slovenskem jeziku pošiljal.“

Ta dekret je poslal odbor ne le dotičnemu županu, temuč tudi zastopnikom vseh k županii spadajočih katastralnih občin. Na ta dekret je županijim tajnik hitro po slovenski odgovoril! — Kako veselo in lepo bi bilo, ako bi cesarske uradnice naš slavn

odbor posnemale! Pa kaj odbor? saj je cesarski uradnik tisti mož v odboru, kateri je — kakor je v vseh družih zadevah njemu in tukajšnji c. k. okrajni gosposki glavni steber — tudi začetnik omenjenega čudovitega prevrata po naši grofi, kakoršnega bi se še pred tremi leti nihče nadjal ne bil. In vse to se godi pri nas na tihem brez hrupa. Res je včasih „vox populi, vox Dei“; sama previdnost Božja nam je, posluživši se ljudskih volitev, g. Winklerja na tako mesto postavila, da ves upljiv, ki mu ga nenavadna spretnost in izvedenost v opraviilih in uradna oblast daja, le v to obrača, da bi naše ljudstvo sramotne duševne in materialne sužnosti rešil. Slava!

Naj Vam h koncu tudi še naznamim, da bojo za našo nadškofijo v prihodnjih kvartih ti le gospodje posvečeni: Iz IV. leta Marko Vales, ki zavoljo bolednosti ni mogel s svojimi sošolci posvečen biti; iz III. leta Anton Mihelj, Jakob Pusič, Ivan K. Mantoesi in Ferdinand žl. Posarelli dobi zavoljo mladosti samo diakonat. Med temi sta prva dva slovenske, trije poslednji pa furlanske kervi. —

Ptuje dežele.

Romanska.

Francoski „Moniteur“ piše, da je po ondanjem puntu vse živo zavrelo po podonavskih kneževinah in da to ni kaj posebno dobro znamenje. Tožbe zoper kneza Kuza niso nepravilne. On tudi noče nikakoršnega, ne skupnega, ne posameznega posredovanja, kar bi zmešnjave le povečalo. Meni pa, naj se na to gleda, da knez na vse strani pravično vlada. Kabineti naj mu nikar ne odtegnejo svoje pomoči. — Težko bo ta svet kaj pridá zdal.

Italija.

Iz Florencije se piše, da ni govora o vredjenju finančnih ustanov, ki jih je pogodba od 15. septembra ustanovila. Italijanska mora le tedaj ustanovljeni del državnega dolga rimskega stola prevzeti, če jo papež očitno prizna. Ali na to priznanje zdaj še nihče ne misli. Tudi to ni res, da bi se bil papež s kraljem Viktorjem Emanuelom skrijev porazumel. — Španska kraljica se je pri rimski vladi opravičila, ker je italijansko kraljestvo priznala. Sveti Oče so ji neki odgovorili, da dobro vedó, kako je današnji dni omejen osební upliv vladarjev na ustavne vlade, kako da vladajoča stranka le na svojo korist obrača javno mnenje; da bo pa že enkrat priležni čas prišel, ko bo kraljica svojo poprejšnjo udanost do sv. Očeta in rimske vlade obnovila in pred celim svetom spoznala.

Duhovske zadeve.

V Ljubljanski škofiji. Ti-le gg. so prestavljeni ali postavljeni: Frid. Križnar z Grada za stolnega kaplana v Ljubljano; Jan. Kramar, sem. duhoven v Grad; Mih. Zupan s Šentvida pri Ljubljani v Leskovec; Al. Stare iz Planine v Šentvid; Fr. Grivic iz Prečine v Planino; Jož. Preša iz Koprivnika v Prečino; Leop. Gorenc, novoposv., v Koprivnik; dr. Jož. Rogač s Kerke v Dobropolje; Lor. Urbania s Kranjske gore na Kerko; Fr. Cirar, novoposv., v Kranjsko goro; Štef. Jaklič iz Postojne v Mengeš; Jan. Vesel, novoposv., v Postojno na unega mesto; Peter Krištofič z Gorij k sv. Križu pri Teržicu; Drag. Klun, novoposv., v Gorije.

Loterija.

Gradec: 52 68 33 11 47.

Prihodnje srečkanje je 13. septembra 1865.

Odperta listnica.

G. I. I. v Zagorju: Društ. knjige ima že dolgo č. dek. v Moravčah; tam poprašajte! Č. vredništvu „Novic“: Dotični dopisün biva v resnici na Štajerskem in spada med naše pervake.